

Anna Karczewska
Goethe-Institut w Warszawie
ann.karczewska@gmail.com

Drugie życie biblioteki

Słowa kluczowe: biblioteki publiczne; innowacje w bibliotekach

Dawno minęły czasy, kiedy do biblioteki szło się tylko po książki. Oczywiście nadal wypożyczanie książek jest głównym celem istnienia bibliotek, ale poza tym w ostatnich latach zmieniło się wiele. Rozwijają się i modernizują nie tylko placówki w Warszawie, Krakowie czy Wrocławiu, ale też w małych miejscowościach, gdzie biblioteki są prawdziwymi centrami kultury i ogniskują w sobie to, co ciekawego dzieje się lokalnie.

Poza centrum

Trzebnica – niespełna trzynastotysięczne miasto w województwie dolnośląskim. Biblioteka jest tu częścią Trzebnickiego Centrum Kultury i Sportu, które właśnie przygotowuje się do otwarcia nowej siedziby. Oferta zajęć dla każdej grupy wiekowej jest imponująca i w te działania wpisuje się też oferta biblioteki, gdzie prężnie działa Dyskusyjny Klub Książki, organizowane są warsztaty dla dzieci, spotkania dla rodziców, a seniorzy mogą zamówić przez telefon książkę z dostawą do domu. Otwarcie się na potrzeby lokalnej społeczności może być kluczem do ożywienia opustoszałych przez lata korytarzy.

Doskonałym przykładem, jak zmieniają się biblioteki i jak te zmiany wpływają na otoczenie, jest Miejska Biblioteka Publiczna im. Floriana Ceynowy w Rumi. Dzięki wsparciu finansowemu z rządowego programu „Biblioteka+. Infrastruktura bibliotek” w tej blisko pięćdziesięcioletniej gminie powstała „Stacja Kultura”, niezwykle oryginalna placówka w budynku dworca. Biblioteka dzięki nowej siedzibie stała się rozpoznawalną i chętnie odwiedzaną placówką kultury, zyskała na prestiżu, znacznie poszerzyła swoją ofertę i zyskała wielu nowych czytelników. Odbývają się tu spektakle teatralne, koncerty, wystawy i wernisaże, spotkania z pisarzami, podróżnikami, artystami, samorządowcami, a także warsztaty, konferencje, szkolenia, spotkania organizacji pozarządowych, spotkania grup dyskusyjnych oraz hobbystycznych. A mieszkańcy mogą być dumni ze swojej biblioteki z jeszcze jednego powodu – „Stacja Kultura” zajęła II miejsce w konkursie architektonicznym „Bryła roku 2014” na najlepszy budynek użyteczności publicznej w Polsce.

Nowoczesny budynek, oddany do użytku w 2012 r., to znak rozpoznawczy Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Ł. Górnickiego „Galeria Książki” w Oświęcimiu. Na pierwszy rzut oka wygląda faktycznie jak siedziba dobrze prosperującej firmy, ale ta futurystyczna budowla kryje magazyny z książkami i nie tylko. W ofercie biblioteki oświęcimskiej znajdują się audiobooki, e-booki, gry, a wyposażenie to m.in. stanowisko z Playstation, czytniki i tablety

oraz rozwiązania ułatwiające korzystanie ze zbiorów osobom niesłyszącym i niewidzącym. Kawiarnia prasowa, sala przystosowana do prowadzenia lekcji bibliotecznych, sala zabaw dla najmłodszych, salki projekcyjne, biblioteka młodych... długo można wymieniać zalety MBP w Oświęcimiu. Warto jeszcze wspomnieć o „wrzutni nocnej”, która nawet bardzo zapracowanym pozwala oddać książki w terminie. To jest pomysł godny kopiowania!

Właśnie – noc w bibliotece! Nie, to nie tytuł filmu, to impreza, którą w kwietniu 2014 r. zorganizowała biblioteka w Mikołajkach Pomorskich, gdzie mali czytelnicy, przebrani za postaci z ulubionych książek, spędzili całą noc na grach, zabawach i czytaniu. Dokładnie rok później już w całym kraju odbyła się I Ogólnopolska Noc Bibliotek, której organizatorami byli: Centrum Edukacji Obywatelskiej, „Gazeta Wyborcza” i Magazyn „Książki”, Fundacja „ABCXXI – Cała Polska czyta dzieciom”, Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego i Instytut Książki. W akcji wzięło udział prawie 600 bibliotek, które otworzyły swoje podwoje w nocy 30 maja 2015 r. Czekamy na kolejną edycję...

Wsparcie państwa

Biblioteki stały się prężnymi ośrodkami kultury, a poszerzenie ich oferty o pozornie niezwiązane ze sobą przedsięwzięcia ma na celu tak naprawdę jedno: promocję czytelnictwa. Spadek czytelnictwa w Polsce, o którym mówi się i pisze ostatnio dość dużo, to temat na osobną książkę – kilka ich nawet na ten temat powstało – ale nawet pobieżny przegląd oferty bibliotek w mniejszych i większych miastach i miejscowościach pokazuje, że bibliotekarze nie siedzą z założonymi rękami, tylko działają. Można powiedzieć, że bibliotekarze są już nie tylko bibliotekarzami, ale stają się menedżerami kultury.

W swoich działaniach nie są osamotnieni, mają wsparcie instytucjonalne – budżet państwa przeznacza spore kwoty na promocję czytelnictwa. Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa na lata 2014–2020 to 650 mln zł z samego budżetu Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego i kolejne 350 mln zł ze środków samorządów i instytucji lokalnych. Środki przeznaczone na zakup nowości, na rozwój infrastruktury i oprogramowania dla bibliotek to de facto środki, które służą czytelnikom. Spośród 15 programów prowadzonych przez Bibliotekę Narodową i Instytut Książki na uwagę zasługują te skierowane bezpośrednio do pracowników bibliotek. Służą one rozwojowi samych bibliotekarzy, a więc pośrednio też czytelnikom, np. 1 mln zł przeznaczonych na program szkoleń dla bibliotekarzy (500 tys. na szkolenia dotacyjne i 500 tys. na szkolenia realizowane bezpośrednio przez Instytut Książki), ale nie tych związanych bezpośrednio z głównym nurtem funkcjonowania bibliotek, tylko na szkolenia mające na celu uzyskanie nowych umiejętności zawodowych, rozwój kompetencji menedżerskich, czyli właśnie to, co jest tak potrzebne w działaniach opisanych powyżej. Bibliotekarze mają być nowymi liderami, autorytetami i inicjatorami aktywności skupionych wokół biblioteki, niekoniecznie związanymi bezpośrednio z książkami.

Podpatrywanie Zachodu

W myśl powiedzenia, że nie warto wyważać otwartych drzwi, warto podpatrzeć, jak wygląda animacja kultury prowadzona w bibliotekach w innych krajach. Dokk1 to nowa biblioteka w porcie w Aarhus. Została otwarta 20 czerwca 2015 r. po latach zmagania mieszkańców

miasta i działaczy kultury. To elastyczna i dynamiczna przestrzeń otwarta dla wszystkich poszukujących wiedzy, inspiracji i dążących do rozwoju osobistego. Przestrzeń powszechnie dostępna, wspierająca lokalne społeczności i demokrację.

Biblioteka Miejska w Kolonii (Stadtbibliothek Köln) gości rocznie ponad 2 mln użytkowników i jest jedną z najczęściej odwiedzanych placówek kulturalnych miasta. Oferuje usługi dla wszystkich grup wiekowych i jest niekomercyjnym, powszechnie dostępnym punktem spotkań. Specjalizuje się w programach wspierania czytelnictwa, w tym czytelnictwa dzieci, w programach międzykulturowych, organizuje zajęcia poświęcone nowym mediom, wydarzenia kulturalne, wystawy, które realizuje wspólnie z instytucjami partnerskimi i osobami prywatnymi. W 2015 r. została wyróżniona tytułem Biblioteki Roku przyznawanym przez Niemieckie Stowarzyszenie Bibliotek.

Kallio Library jest drugą najstarszą filią Helsinki City Library, otwartą w 1912 r. Notuje 1700 użytkowników dziennie i 600 000 wypożyczeń rocznie! Biblioteka skupia się na współpracy z samorządem lokalnym i użytkownikami, pilotuje wdrażanie nowych usług, realizuje wiele imprez kulturalnych. Ostatnia duża modernizacja miała miejsce w 2010 r., przebudowano wówczas wypożyczalnię, zautomatyzowano proces wypożyczania i zwracania książek.

DOK Delft jest biblioteką publiczną miasta Delft. Ma dwa oddziały: główny w centrum i mniejszy w jednej z uboższych dzielnic miasta. W 2007 r. otwarto nową siedzibę biblioteki głównej, chętnie odwiedzaną przez gości z całego świata. DOK testuje najrozszybsze projekty dotyczące zarówno usług cyfrowych, jak i oferty bibliotecznej, a specjalna komórka DOK LAB opracowuje nowatorskie rozwiązania cyfrowe dla bibliotek i muzeów. DOK planuje skupić się na programach dla najmłodszych czytelników, na współpracy z rodzicami i wspólnym tworzeniu środowiska przyjaznego rozwojowi umiejętności niezbędnych w wieku XXI. Już teraz ma w swojej ofercie programy rozwijające kompetencje językowe i czytelnicze u dzieci.

27 października 2015 r. podczas seminarium Biblioteka Nowa w Warszawie przedstawiciele każdej z tych bibliotek opowiadali, jak działać i jak zmieniać placówki tak, by ludzie chcieli do nich przychodzić.

Biblioteka Nowa

Realizowane w ostatnich latach programy Biblioteka+ oraz Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa zakładają przekształcenie bibliotek publicznych w centra dostępu do wiedzy i kultury. Stawiają zatem przed bibliotekami nowe wyzwania, którym ich kierownictwo i pracownicy nie zawsze potrafią sprostać. Z potrzeby wymiany wiedzy i doświadczeń między placówkami z Polski i Europy powstał pomysł cyklu seminariów – Biblioteka Nowa, którego inicjatorami są Goethe-Institut w Polsce, Instytut Książki i Biblioteka Narodowa. Celem jest wypracowanie założeń i kierunków rozwoju polskich bibliotek publicznych na najbliższe kilka lat. Cykl został podzielony na seminaria tematyczne: nowe wyzwania, nowe koncepcje, nowa architektura, nowa oferta, nowy bibliotekarz/nowa bibliotekarka. Spotkania zaplanowane są na lata 2015–2017. Rocznie odbywają się dwa seminaria.

Pierwsze z nich, które miało miejsce wiosną 2015 r. w Krakowie, dotyczyło tego, jak powinna wyglądać idealna biblioteka przyszłości i za pomocą jakich narzędzi należy tworzyć strategię jej rozwoju. Kolejne – pod hasłem „Nowe koncepcje – nowe biblioteki. Praktyczne przykłady z czterech krajów europejskich” – odbyło się 27 października 2015 r. w Bibliotece Narodowej. Seminarium miało charakter zamknięty i skierowane było przede wszystkim do specjalistów z branży, zajmujących się na co dzień kreowaniem roli i funkcji bibliotek publicznych: dyrektorów i pracowników bibliotek publicznych, studentów bibliotekoznawstwa, a także przedstawicieli samorządów.